УДК 347.921.4
DOI https://doi.org/10.32782/2307-1745.2026.83.22

Храпенко О. О.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5864-0367

ОРДЕР АДВОКАТА У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ ТА СУЧАСНІ ПИТАННЯ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ

Анотація. Статтю присвячено історії формування ордера адвоката як документа, що підтверджує повноваження представника у цивільному судочинстві України, та сучасним проблемам його застосування. Звернуто увагу на те, що зміна ордера не обмежувалася оновленням бланка чи його реквізитів. Разом зі зміною організації адвокатури змінювалися походження документа, порядок його видачі та співвідношення з договором між адвокатом і клієнтом. Проаналізовано Цивільний процесуальний кодекс Української РСР 1963 року, Закон України «Про адвокатуру» 1992 року, первісну редакцію Цивільного процесуального кодексу України 2004 року, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» 2012 року, акти Ради адвокатів України та практику Верховного Суду. Показано, що за радянської моделі повноваження адвоката підтверджувалися ордером, виданим юридичною консультацією, що безпосередньо відображало тодішню організаційну побудову адвокатури. Після здобуття Україною незалежності виник перехідний період: нові засади адвокатської діяльності певний час співіснували зі старою цивільною процесуальною формою. ЦПК України 2004 року відійшов від прив'язки до юридичної консультації та допустив посвідчення повноважень адвоката ордером адвокатського об'єднання або договором. Закон 2012 року закріпив іншу конструкцію, за якої договір є підставою адвокатської діяльності, а ордер – окремим документом, що посвідчує повноваження. Окремо досліджено запровадження єдиної форми ордера, його онлайн-генерування та правила підписання в електронному процесі. Проаналізовано постанову Касаційного цивільного суду від 6 листопада 2024 року у справі № 483/346/24 щодо підписання ордера, долученого до документа, поданого через «Електронний суд», а також постанову Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 20 січня 2025 року у справі № 761/5870/24 щодо можливості підтвердження повноважень безпосередньо договором про надання правничої допомоги. Запропоновано узгодити частину четверту статті 62 ЦПК України зі статтею 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», прямо передбачивши можливість використання договору за вибором адвоката і клієнта, але не встановлюючи обов'язку подавати його разом з належно оформленим ордером. Такий підхід дозволяє зберегти визначеність процесуальної форми та водночас не створювати зайвого втручання у конфіденційні відносини адвоката з клієнтом. Одержані результати можуть бути використані також у практиці цивільного процесуального представництва та професійній підготовці адвокатів.

Ключові слова: адвокатура, історія адвокатури, цивільний процес, представництво, повноваження адвоката, ордер адвоката, договір про надання правничої допомоги, електронний ордер.

Постановка проблеми. Повноваження адвоката у цивільній справі повинні бути зрозумілими для суду ще до розгляду його аргументів по суті. Сьогодні стаття 62 ЦПК України називає документи, якими вони підтверджуються, а стаття 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає правове значення договору, довіреності та ордера [1; 2]. Проте чинна конструкція є результатом тривалої еволюції. Ордер, який сьогодні адвокат генерує самостійно, істотно відрізняється за своїм походженням від ордера юридичної консультації, передбаченого процесуальним законодавством радянського періоду.

Практичне значення цієї історії особливо помітне в сучасній судовій практиці. Недолік документа про повноваження може мати процесуальні наслідки для клієнта, але перевірка форми не повинна перетворюватися на самоціль. У 2024–2025 роках Верховний Суд висловився і щодо підписання ордера в «Електронному суді», і щодо можливості підтвердження повноважень самим договором про надання правничої допомоги [3]. Це дає підстави повернутися до історії ордера і з'ясувати, яку саме функцію він виконує у сучасному цивільному процесі.

Стан дослідження. Проблеми підтвердження повноважень адвоката досліджували С. О. Кравцов, В. О. Гончаров та К. С. Кужель [4, с. 104–107], С. А. Чванкін [5, с. 141–147]. Практичні аспекти верифікації повноважень з урахуванням новітньої судової практики розглянула У. Б. Воробель [6, с. 432–441]. Питання процесуальної форми та формалізму аналізують О. І. Миколенко, О. М. Миколенко та Л. М. Токарчук [7, с. 533–538]. Історичні проблеми формування законодавства про адвокатуру на початку 1990-х років раніше досліджувалися авторкою цієї статті [8]. Водночас зміна юридичної функції саме ордера на різних етапах розвитку української адвокатури та її зв'язок із сучасними правилами цивільного процесу потребують окремого аналізу.

Мета статті. Метою статті є з'ясування того, як змінювалася юридична функція ордера адвоката у цивільному судочинстві України та як історія цього документа впливає на розуміння сучасних вимог до підтвердження повноважень адвоката. Використано історико-правовий, формально-юридичний та порівняльний методи.

Виклад основного матеріалу. За Цивільним процесуальним кодексом Української РСР 1963 року повноваження адвоката на ведення справи посвідчувалися ордером, виданим юридичною консультацією [9]. Ця норма була логічною для тогочасної організації адвокатури: адвокат працював у системі колегій, а юридична консультація виступала тією ланкою, через яку він отримував доручення. Ордер у такій моделі підтверджував не тільки конкретне представництво, а й організаційний зв'язок адвоката з професійною структурою.

Разом з тим ордер не був універсальним носієм волі довірителя. Стаття 115 Кодексу вимагала спеціального застереження у довіреності для низки процесуальних дій, зокрема відмови від позову, укладення мирової угоди, оскарження рішення та одержання присудженого майна чи грошей [9]. Отже, вже тоді можна розрізняти два питання: допуск адвоката до ведення справи і межі окремих повноважень представника.

Закон України «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 року змінив організаційні засади професії, визначивши адвокатуру як добровільне професійне громадське об'єднання [10]. Розробка цього закону відбувалася в умовах пошуку власної моделі української адвокатури та відходу від попередніх організаційних підходів [8]. Однак старий ЦПК продовжував діяти до 2005 року. Тому впродовж значного періоду нові засади адвокатської діяльності співіснували з процесуальною нормою про ордер, виданий юридичною консультацією. Ця невідповідність добре показує, що історія адвокатури та історія процесуальної форми не завжди змінюються одночасно.

ЦПК України 2004 року, який набрав чинності 1 вересня 2005 року, відійшов від попередньої конструкції. У первісній редакції частина четверта статті 42 передбачала, що повноваження адвоката як представника могли посвідчуватися ордером, виданим відповідним адвокатським об'єднанням, або договором [11]. У постанові Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 2 також зазначалося, що ордер або договір дозволяють адвокату вчиняти від імені особи процесуальні дії, а обмеження повноважень мають бути застережені у довіреності чи договорі [12].

Зміна 2005 року мала не лише термінологічний характер. Юридична консультація зникає з процесуальної норми, а договір із клієнтом прямо набуває значення документа для суду. На наш погляд, це був важливий проміжний етап: процесуальне законодавство вже відійшло від старої організаційної моделі, але ще не сформувало сучасного співвідношення договору та ордера.

Таке співвідношення було по-новому визначено Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» 2012 року. Частина перша статті 26 встановила, що адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правничої допомоги. Серед документів, які посвідчують повноваження адвоката, закон назвав договір, довіреність, ордер і доручення органу безоплатної правничої допомоги. Ордер при цьому визначено як окремий письмовий документ, який видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням [2].

Саме тут, на нашу думку, відбулася основна зміна функції ордера. Він перестав бути документом, який свідчить про направлення адвоката певною організаційною ланкою, і став професійним підтвердженням повноваження, похідним від договору з клієнтом. Суд отримує короткий стандартизований документ і за загальним правилом не потребує ознайомлення з усіма умовами договору. Для адвокатської діяльності це важливо: договір може містити інформацію про гонорар, обсяг доручення та інші відомості, які не мають автоматично ставати частиною матеріалів справи.

Рішенням Ради адвокатів України від 17 грудня 2012 року № 36 було встановлено єдину форму ордера та порядок ведення його обліку [13]. Бланки мали регіональні серії та видавалися в ордерних книжках. У 2019 році РАУ затвердила Положення у новій редакції, пов'язавши оформлення ордера з електронним генеруванням через особистий кабінет адвоката [14]. З 1 січня 2022 року ради адвокатів регіонів і НААУ припинили видачу нових ордерних книжок; раніше видані бланки могли використовуватися до завершення повноважень у конкретній справі [15].

Для історії адвокатури цей перехід є показовим. Спочатку документ видавала юридична консультація, згодом – адвокатське об'єднання, а сучасний ордер адвокат може згенерувати сам через професійний електронний кабінет. При цьому роль адвокатського самоврядування не зникає: РАУ встановлює типову форму та правила її використання, а QR-код пов'язує ордер з відомостями Єдиного реєстру адвокатів України. Змінюється не потреба у підтвердженні повноваження, а спосіб такого підтвердження.

Подальша цифровізація поставила питання про підпис ордера. Рішенням РАУ від 8 червня 2024 року № 36 було уточнено, що ордер може існувати в паперовій або електронній формі, а також визначено випадки, коли він вважається підписаним [16]. Ці зміни невдовзі стали предметом судової оцінки.

У постанові від 6 листопада 2024 року у справі № 483/346/24 Касаційний цивільний суд виходив із того, що апеляційну скаргу було подано через «Електронний суд» та підписано електронним підписом адвоката. До неї був доданий ордер без окремого підпису на самому файлі. Верховний Суд визнав помилковим висновок про непідписання такого ордера: якщо він є додатком до процесуального документа, підписаного електронним підписом адвоката, повторного підпису не вимагається [3].

Такий підхід не скасовує вимогу до форми, а надає їй практичного змісту. Підпис потрібний для підтвердження походження документа та волі адвоката діяти у справі. Якщо адвоката вже ідентифіковано в електронному кабінеті, а процесуальний документ скріплено його електронним підписом, дублювання підпису на кожному додатку не створює додаткової гарантії. Саме в таких ситуаціях особливо важливо відрізняти процесуальну форму від формалізму, який не служить меті процесу [7, с. 533–538].

Інше питання виникає через співвідношення ЦПК України та Закону про адвокатуру. Частина четверта статті 62 ЦПК серед документів адвоката називає довіреність, ордер і доручення органу безоплатної правничої допомоги [1]. Договору про надання правничої допомоги у цьому переліку немає. Натомість стаття 26 Закону прямо відносить договір до документів, що можуть посвідчувати повноваження адвоката [2]. На цю неузгодженість зверталася увага і в наукових дослідженнях [4, с. 104–107; 6, с. 432–441].

Об'єднана палата Касаційного цивільного суду у постанові від 20 січня 2025 року у справі № 761/5870/24 дійшла висновку, що відсутність договору у буквальному переліку частини четвертої статті 62 ЦПК не виключає можливості підтвердити повноваження безпосередньо таким договором. Підставою став системний зв'язок цієї норми зі статтею 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [17]. Фактично

договір знову отримав процесуальне значення, яке він прямо мав у первісній редакції ЦПК 2004 року, хоча сучасна модель ордера вже є іншою.

Разом з тим з цього не випливає, що договір має замінити ордер. Для щоденної практики ордер залишається зручним документом: він підтверджує повноваження, не вимагаючи розкривати суду весь зміст домовленостей між адвокатом і клієнтом. Договір є підставою адвокатської діяльності, а ордер – її зовнішнім процесуальним підтвердженням. Можливість подати договір безпосередньо потрібна як альтернатива, але не як додатковий обов'язок.

На наш погляд, частину четверту статті 62 ЦПК України доцільно узгодити зі статтею 26 Закону про адвокатуру і прямо зазначити договір про надання правничої допомоги серед можливих документів підтвердження повноважень адвоката. Одночасно варто зберегти достатність належно оформленого ордера: суд не повинен вимагати договір лише для повторного підтвердження вже посвідченого повноваження. Це забезпечить визначеність для учасників процесу і не створюватиме зайвого втручання у конфіденційні відносини адвоката з клієнтом.

Історичний розвиток ордера дозволяє, таким чином, виділити три послідовні моделі. Перша – ордер як документ організаційного направлення адвоката юридичною консультацією. Друга – ордер адвокатського об'єднання поряд із договором як альтернативним процесуальним документом. Третя – уніфікований професійний ордер, що видається адвокатом або сучасною формою адвокатської діяльності на підставі договору та може існувати в електронному середовищі. Такий поділ характеризує не просто форму документа, а зміну його місця у відносинах «клієнт – адвокат – суд».

Для практикуючого адвоката ця еволюція має цілком прикладне значення. Тактика представництва у цивільному судочинстві починається з належного оформлення вступу у справу [18]. Адвокат повинен перевірити ордер, спосіб його підписання, правильність зазначення органу та наявність можливих обмежень повноважень до подання першого процесуального документа. Цифровий формат не знижує вимог до професійної уважності, а лише змінює спосіб їх виконання.

Висновки. Ордер адвоката у цивільному судочинстві змінювався разом із організаційною моделлю української адвокатури. За ЦПК 1963 року його видавала юридична консультація, що відповідало тодішній системі колегій адвокатів. Після 1992 року нові засади адвокатської діяльності певний час співіснували зі старою процесуальною нормою. ЦПК 2004 року відійшов від конструкції юридичної консультації та визнав ордер адвокатського об'єднання і договір можливими способами посвідчення повноважень. Закон 2012 року розмежував підставу адвокатської діяльності та її зовнішнє підтвердження: договір визначає відносини адвоката з клієнтом, а ордер став самостійним професійним документом.

Перехід до онлайн-генерування ордерів та електронного судочинства змінив носій документа, але не його основне призначення. Правова позиція Верховного Суду у справі № 483/346/24 свідчить про функціональне розуміння підпису ордера в електронному процесі. Висновок Об'єднаної палати у справі № 761/5870/24, своєю чергою, підтвердив можливість використання договору про надання правничої допомоги для посвідчення повноважень. Для усунення нормативної неузгодженості доцільно прямо закріпити таку можливість у статті 62 ЦПК України, не перетворюючи договір на обов'язковий додаток до належно оформленого ордера.

Перспективним напрямом подальших досліджень є визначення меж автоматизованої перевірки ордера через ЄРАУ та її впливу на процесуальну оцінку повноважень адвоката. Подальша цифровізація має спрощувати перевірку професійного статусу, але не повинна послаблювати гарантії адвокатської таємниці та право клієнта на ефективне представництво.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text (дата звернення: 10.09.2026).
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text (дата звернення: 10.09.2026).
3. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 06.11.2024 у справі № 483/346/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/122926897 (дата звернення: 10.09.2026).
4. Кравцов С. О., Гончаров В. О., Кужель К. С. Практичні особливості підтвердження повноваження адвоката в цивільному судочинстві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 104–107. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-8/25.
5. Чванкін С. А. Документи, що підтверджують повноваження представників за оновленим ЦПК. Новели цивільного процесуального законодавства. Представництво : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2019 р.). Одеса : Фенікс, 2019. С. 141–147. URL: https://hdl.handle.net/11300/12089 (дата звернення: 10.09.2026).
6. Воробель У. Б. Практичні аспекти верифікації повноважень адвоката у цивільному судочинстві. *Наукові інновації та передові технології.* 2025. № 2 (42). С. 432–441. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-2(42)-432-441.
7. Миколенко О. І., Миколенко О. М., Токарчук Л. М. Процесуальна форма та процесуальний формалізм в сучасному правознавстві. *Право і суспільство*. 2025. № 6. С. 533–538. DOI: https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.6.74.
8. Храпенко О. О. Проблемні питання розробки законодавства про адвокатуру на початку 90-х років. Наука онлайн: Міжнародний електронний науковий журнал. 2021. № 6. URL: https://nauka-online.com/publications/jurisprudence/2021/6/9-6/ (дата звернення: 10.09.2026).
9. Цивільний процесуальний кодекс Української РСР від 18.07.1963 № 1501-VI (втратив чинність). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1501-06 (дата звернення: 10.09.2026).
10. Про адвокатуру : Закон України від 19.12.1992 № 2887-XII (втратив чинність). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2887-12 (дата звернення: 10.09.2026).
11. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV, первісна редакція. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/ed20040318 (дата звернення: 10.09.2026).
12. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції : постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.06.2009 № 2. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09 (дата звернення: 10.09.2026).
13. Положення про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів : затверджене рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2012 № 36 (зі змінами). URL: https://unba.org.ua/order-advokata (дата звернення: 10.09.2026).
14. Про затвердження Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги у новій редакції : рішення Ради адвокатів

України від 12.04.2019 № 41. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2019-04-12-r-shennya-rau-41_5cc163209e9a0.pdf (дата звернення: 10.09.2026).
15. З лютого 2022 року онлайн-генерація ордерів доступна за умови сплати внесків – рішення РАУ. Національна асоціація адвокатів України. 15.12.2021. URL: https://unba.org.ua/news/7151-z-lyutogo-2022-roku-onlajn-generaciya-orderiv-dostupna-za-umovi-splati-vneskiv-rishennya-rau.html (дата звернення: 10.09.2026).
16. Про внесення змін до Положення про ордер на надання правничої допомоги та до рішення РАУ № 162 від 04 серпня 2017 року : рішення Ради адвокатів України від 08.06.2024 № 36. URL: https://unba.org.ua/news/9319-utochneno-umovi-koli-order-na-nadannya-pravnichoi-dopomogi-vvazhaet-sya-pidpisanim.html (дата звернення: 10.09.2026).
17. Постанова Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 20.01.2025 у справі № 761/5870/24, провадження № 61-5803сво24. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/124596549 (дата звернення: 10.09.2026).
18. Храпенко О. О. Особливості тактики представництва у цивільному судочинстві : методичні вказівки. Одеса : Фенікс, 2023. 39 с. DOI: https://doi.org/10.32837/11300.24658.

Khrapenko O. The advocate's order in civil proceedings of Ukraine: history of its development and current issues of confirming authority

Summary. The article examines the historical development of the advocate's order as a document confirming representative authority in Ukrainian civil proceedings. The analysis shows that the history of the order is not limited to changes in its form or mandatory details. Its legal function changed together with the organizational model of the Ukrainian Bar and the procedural rules of representation. Under the Civil Procedure Code of the Ukrainian SSR of 1963, an advocate's authority was certified by an order issued by a legal consultation office. This rule directly reflected the institutional structure of the Bar at that time. After Ukraine gained independence, the Law "On the Bar" of 1992 changed the organizational foundations of the profession, while the former procedural rule remained in force until 2005. The original version of the Civil Procedure Code of 2004 moved away from the legal consultation model and allowed an advocate's authority to be certified by an order issued by an advocate association or by an agreement. The Law "On the Bar and Practice of Law" of 2012 created a different relationship between these documents: a legal assistance agreement became the basis of professional activity, whereas the order was defined as a separate written document certifying the advocate's authority. The article also considers the introduction of a unified order form, online generation through the advocate's personal account, and the transition to electronic proceedings. Particular attention is paid to two Supreme Court decisions. In the judgment of 6 November 2024 in case No. 483/346/24, the Civil Court of Cassation held that an order attached to a procedural document filed through the Electronic Court and signed with the advocate's electronic signature does not require an additional separate signature. In the judgment of 20 January 2025 in case No. 761/5870/24, the Joint Chamber of the Civil Court of Cassation recognized that an advocate may confirm authority directly by a legal assistance agreement despite the absence of that document from the literal list in Article 62(4) of the Civil Procedure Code. It is proposed to harmonize Article 62 of the Code with Article 26 of the Law on the Bar by expressly recognizing the agreement as an optional means of confirmation, while preserving the sufficiency of a properly executed order. This would reduce uncertainty in practice without requiring disclosure of the agreement whenever the advocate's authority is already properly confirmed.

Key words: Bar, history of the Bar, civil procedure, representation, advocate's authority, advocate's order, legal assistance agreement, electronic order.

Використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті інструменти штучного інтелекту використовувалися виключно для мовного редагування, перевірки граматики, перекладу або інших допоміжних завдань, без використання згенерованих ними об'єктів як результатів академічної діяльності.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 01.09.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.10.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 09.11.2026